

Duister eiland

Wilt u op de hoogte worden gehouden van de boeken van uitgeverij Artemis & co? Meldt u zich dan aan voor de nieuwsbrief via onze website www.uitgeverijartemis.nl

Sandi Tan

Duister eiland

Vertaald door
Mechteld Jansen

Artemis & co

VERANTWOORDING CITATEN:

- Op p. 166 Charles Baudelaire, *De bloemen van het kwaad (Les fleurs du mal)*,
vertaald door Peter Versteegen (Van Oorschot, Amsterdam 2012)
Op p. 268 Wisława Szymborska, 'Monoloog voor Cassandra' in *Einde en begin*,
vertaald door Gerard Rasch (Meulenhoff, Amsterdam 2011)

ISBN 978 90 472 0259 2

© 2012 Sandi Tan. This edition is published by arrangement
with Grand Central Publishing, New York, NY, USA. All rights reserved

© 2013 Nederlandse vertaling Artemis & co,

Amsterdam en Mechteld Jansen

Oorspronkelijke titel *The Black Isle*

Oorspronkelijke uitgever Grand Central Publishing

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Herman Estevez (foto vrouw),

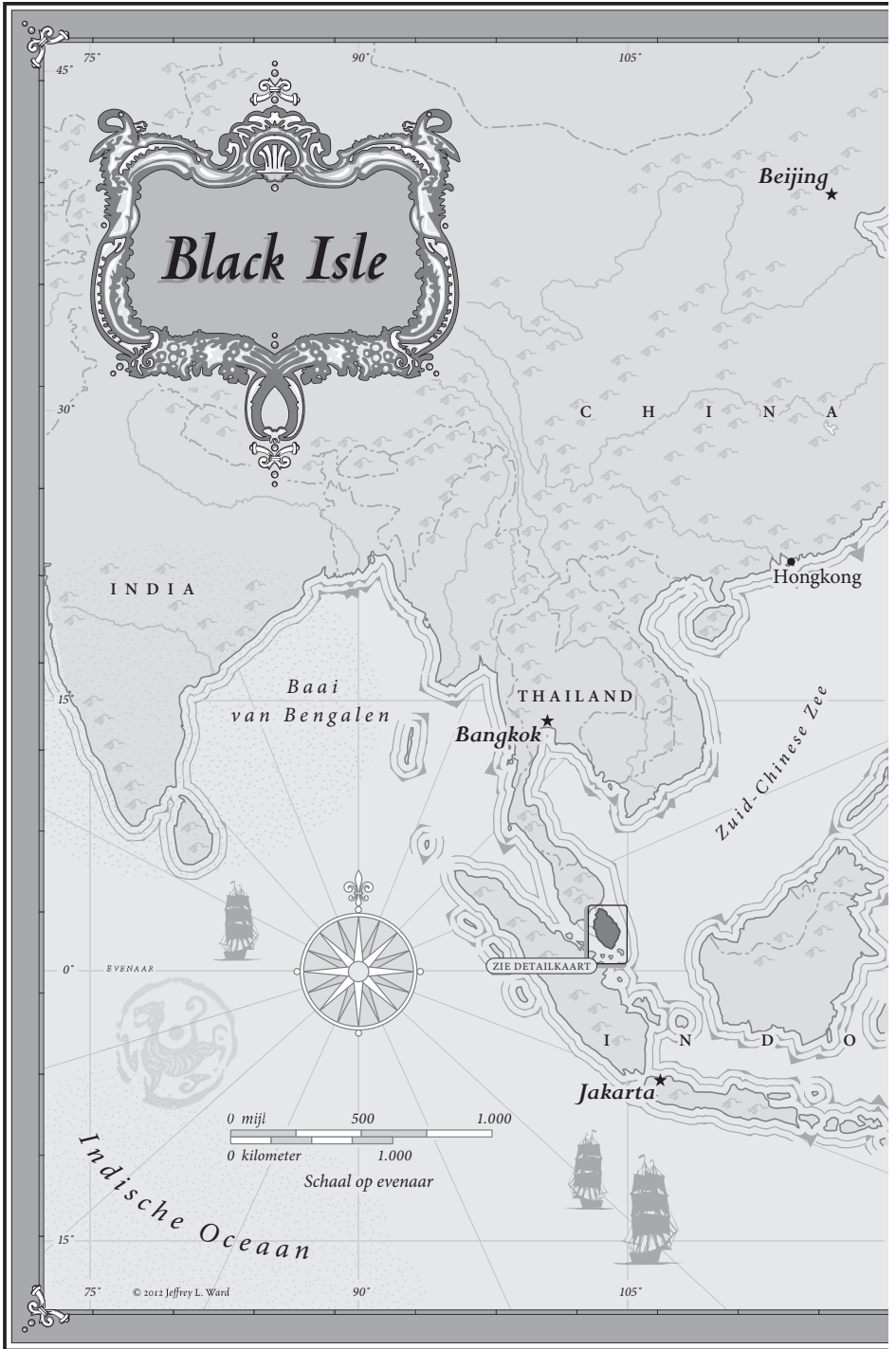
© Christie's Images/The Bridgeman Art Library (beeld haven)

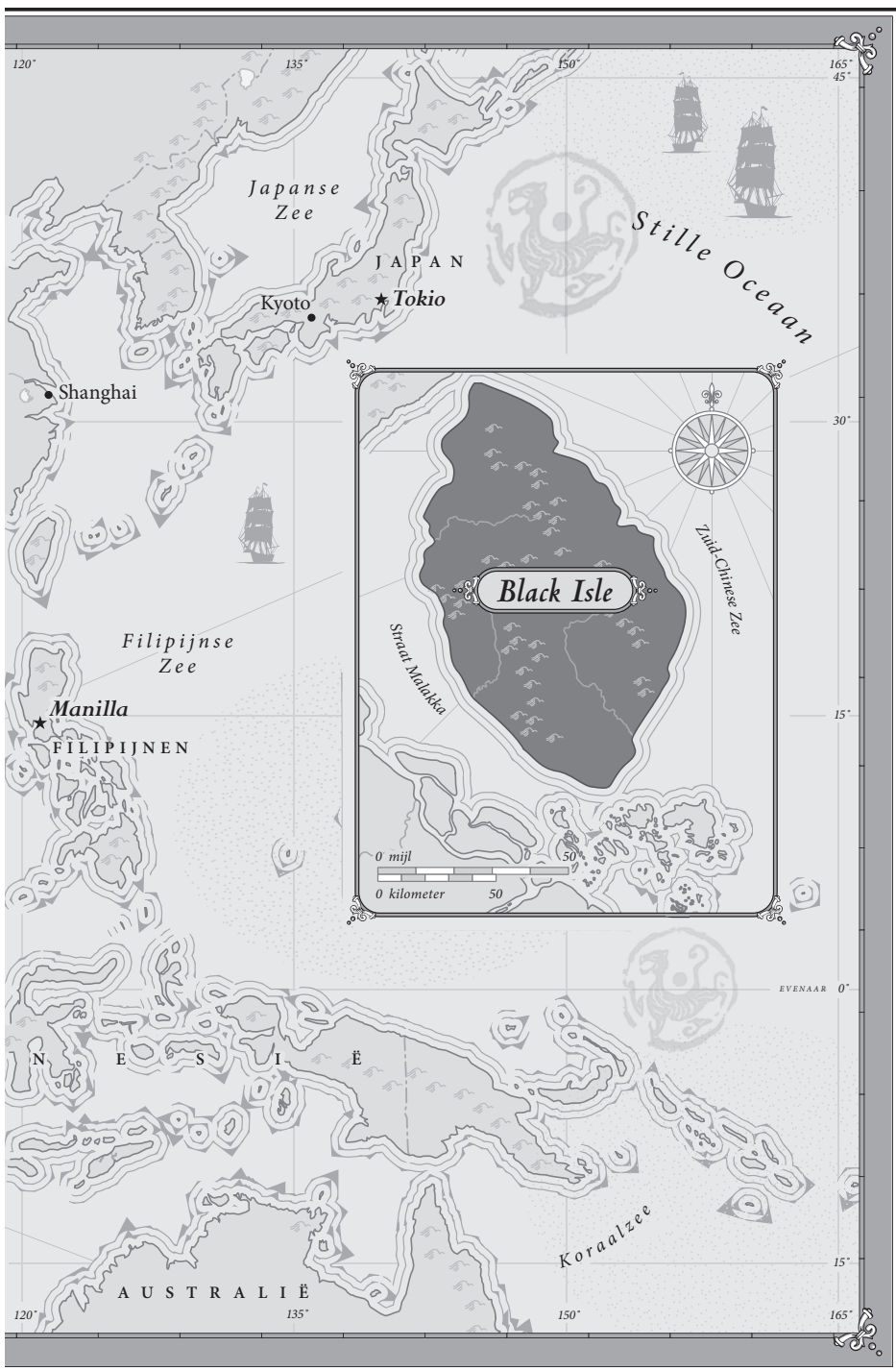
Foto auteur © Nanette Gonzales

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Voor al mijn geesten
dus ook voor jou

Pas op, de avond valt... Was je handen en ga weg,
naar huis, naar bed.

GRAAF VAN LAUTRÉAMONT, Maldoror

DEEL I

De gekwelde

Wie zo lang heeft geleefd als ik en de dingen heeft gedaan die ik heb gedaan, weet dat er ooit een afrekening moet komen. De mijne kondigde zich stilletjes aan – in een bibliotheek nog wel.

Elke zaterdag ging ik, als iemand die trouw een graf verzorgt, in het Archief voor Oorlogszaken een bepaald boek opzoeken. Dat boek maakte deel uit van mijn privéonderzoek, mijn geheime research, zo je wilt – niet dat ik me ooit om geheimhouding heb hoeven bekommeren. Nu, in 2010, is het boven een aftandse biljartzaal gelegen Archief niet erg bekend en nog minder geliefd.

Maar vanochtend is mijn boek verdwenen. Het staat niet op zijn gebruikelijke plek verstopt, in het mufste hoekje van de afdeling Oorlogsmisdaden achter een nimmer geraadpleegde genocide-encyclopedie. Als ik in de lege ruimte tast, voel ik de paniek van een moeder die op het schoolplein aankomt en ziet dat haar kind er niet is.

Maar ik haal opgelucht adem: twee bibliothecaressen zijn boeken van de planken aan het halen. Alles wat door ouderdom is aangetast of een beschadigde band heeft, of het nu het *Communistisch Manifest* is of een introductie tot harakiri: als het oud lijkt, moet het weg.

Je vraagt je misschien af: hoort een archief niet voor altijd te zijn? Tja. ‘Voor altijd’ is in Azië een leeg begrip. Hier is alleen het heden eeuwig.

Ik loop naar de boekenkar bij de uitgang waar de afdankertjes apart worden gehouden en begin het ene na het andere stoffige boek te bekijken. Wonderbaarlijk genoeg valt mijn oog op het rode omslag van het boek in kwestie, mijn boek, met de onelegante titel in verschoten goud op de rug: *After the Ghost: Good Shepherds in the Post-Colonial World* van het Vlaamse echtpaar Lucas Van Kets en Marijke Jodogne, al lang niet meer in druk en nergens te krijgen. Ik druk het tegen mijn borst.

De jongste bibliothecaresse, een modebewust meisje met zoveel zwarte make-up om haar ogen dat ze wel een panda lijkt, kloost voorbij op haar met bont gevoerde laarzen. Ze glimlacht even naar me. Ze vindt me natuurlijk maar een eenzame oude stumper omdat ik zo vaak op deze treurige plek ben.

Het is inderdaad vreemd dat ik me zo verbonden voel met een boek dat verder geen mens interesseert. Toen het in 1974 verscheen wilde ik er niets mee te maken hebben. Het scheen bedoeld te zijn als een overzichtsstudie van de zogenaamde Derde Wereld na de uitzetting van de Britten, de Fransen en de Nederlanders, vluchtige schetsen waarin de koloniale heersers er slecht afkwamen, maar ook weer niet zo slecht dat het de westerse lezers al te onpasselijk zou maken. In het laatste hoofdstuk stond een kort interview met mij, rammelend van de foutief geciteerde uitspraken, naast een onflatteuze foto waarop ik botten op een begraafplaats raap. Eronder stond het faliekant verkeerde onderschrift: 'Inheems meisje bezig met hekserij'.

Toen de auteurs een paar jaar later bij een bootongeluk om het leven kwamen begon ik ze hun fouten te vergeven. Ondanks alle blunders was *After the Ghost* nog altijd het enige verslag dat ik ooit zou hebben van mijn succes en mijn falen, van mijn hele levenswerk.

Ik sla het oude, gebonden boek open en snuif de geruststellend muffe geur op. Dan laat ik mijn bestofte vingers snel naar de laatste passage over Black Isle gaan.

Maar... wat is dit?

Mijn bladzijden zijn weg, gestolen – stuk voor stuk – eruit gescheurd. En de foto...

Verwoede krassen van een viltstift, als een zwart spinnenweb. *Iemand heeft me een duivelskop gegeven.*

Het brengt me volkomen van mijn stuk. Mijn vingers worden slap en het boek valt op de grond. Mijn hoofd bonst. Beelden flitsen op in zwart, wit, zwart, wit, zwart, wit.

Ik zal uit wanhoop een kreet hebben geslaakt, want Panda komt terug met een geërgerde frons op haar gezicht. Ik wijs naar het boek, dat op zijn rug ligt met de geamputeerde bladzijden open en bloot naar boven.

'Wie doet nu zoiets?' Ik probeer mijn woede weg te slikken. 'Waarom...'

Schouderophalend als de ongedurige bakvis die ze is raapt ze het boek van de vloer en zet het terug op het karretje. 'Het viel toch al uit elkaar.'

'Ja,' zeg ik. 'Dat is ook waar.' Ik geef voor de laatste keer een zacht kneepje in mijn boek en vertrek.

Op weg naar huis haal ik een paar boodschappen bij de buurtsupermarkt. Als ik door de schuifdeuren naar buiten stap hangt de zoete geur van geroosterde kastanjes in de lucht. Boven de plumpe grijze gebouwen is de hemel volkomen helder – wolkeloos, bijna tweedimensionaal eentonig – net als op de dag dat ik hier kwam wonen om aan mijn privé-onderzoek te beginnen, precies twintig jaar geleden.

Een mijlpaal.

In het blauwe uitspannel scheren twee donkere vlekken recht op elkaar af vanuit tegenovergestelde uiteinden van de horizon. Ze gaan pijlsnel naar een onzichtbaar trefpunt toe. Ik blijf gebiologeerd staan kijken. Wat is dit, liefde of de dood? Er zal er wel eentje uitwijken. Vast en zeker.

Ze botsen met een gedempte smak op elkaar en duiken als één geheel op de grond af. Ik kan de schokkende, vochtige bons al bijna horen voor ik hun lijfsjes een paar meter voor me in een zwartgevederde, tweesnavelige wirwar zie neerstorten op het trottoir: kraaien.

Dit is niet goed. Dit is helemaal niet goed.

In al mijn jaren in deze stad heb ik nog nooit zoiets gezien. Botsende kraaien. Ik kan de gedachte maar moeilijk onderdrukken dat er een verband bestaat met de verdwenen bladzijden, dat ze een geheime knoop in de wereld hebben losgemaakt.

Mijn hoofd staat weer in brand. Ik moet naar huis en gaan liggen. Mijn huisarts zegt dat ik... De huisarts kan de pot op. Ik ga binnendoor, zo snel als mijn voeten me kunnen dragen. Het steegje is nooit een probleem geweest – het is goed verlicht en ik ken de gehavende straatkeien en blinde hoeken als mijn broekzak.

Maar uit het niets komen er rennende voetstappen achter me aan. Voor ik me kan omdraaien ramt er iets tegen mijn arm, zodat mijn tassen de lucht in vliegen. Ik kijk op en zie een hardlopende tiener met een koptelefoon op, met oorstukken zo groot als donuts. Ze heeft het niet eens gemerkt.

Ik raap mijn gevallen spullen bij elkaar, de boodschappen van de onbetekenende oude vrouw die ik mezelf heb laten worden: brood, een kuipje margarine, tien repen pure chocola, twee zakjes pruimen en een doos eieren – gebroken. Die laat ik liggen voor de ratten.

‘Gaat het?’ roept iemand uit een open raam. Ik denk althans dat ze dat roept.

‘Ja hoor,’ lieg ik. ‘Niets aan de hand.’

Beng, slot, grendel, ketting. Eindelijk thuis.

Ik trek mijn kleren uit en laat de warme kraan lopen tot de badkamerspiegel beslagen is. Tegenwoordig is dat de enige manier waarop ik mijn eigen aanblik kan verdragen.

Die gedroogde mango's die aan mijn romp bungelen? Dat waren vroeger borsten. Mijn benen? Seksloze, strompelende bonenstaken. En wat de grijze huid betreft die onder mijn armen hangt, daarvoor zou de benaming 'kipfilets' nog te vleierend zijn. Maar aan de andere kant heb ik geen recht tot klagen. Technisch gesproken hoor ik niet eens meer in leven te zijn.

Ik lig in bad en speel in mijn hoofd opnieuw de onheilspellende dingen af die ik vandaag heb gezien. Waren het voortekenen? Of begin ik een nerveus en gestoord oudje te worden?

Op het moment dat ik uit bad stap gaat de telefoon. Dat gebeurt zelden, nu de omstandigheden me van al mijn vrienden en kennissen hebben beroofd. Dus laat ik hem rinkelen. En rinkelen. En rinkelen.

Na tien keer overgaan slaat mijn antwoordapparaat aan. Ik hoor een vrouwenstem met een niet te plaatsen accent: Zuid-Afrikaans? Nederlands? Of misschien heeft ze zichzelf Engels geleerd door naar *The Sound of Music* te kijken. Ze zegt dat ze professor is, achternaam Maddin, voor-naam Mary, en voegt er dan een tikje te amicaal aan toe: 'Ik ben een bewonderaar van u.'

Ik huiver.

'Ik hoef u niet te vertellen dat u in bepaalde kringen een legende was. En toen u verdween... Dat maakte de mystiek rond uw persoon alleen maar groter.' De stem zwijgt even. 'Ik wil al heel lang met u praten. Maar ik heb u natuurlijk eerst moeten opsporen, wat niet eenvoudig was, en daarna de moed moeten vinden om u te bellen, wat in veel opzichten nog veel moeilijker was.'

Iets in haar benadering geeft me een ongemakkelijk gevoel. Ze is te kruiperig. En het moment waarop ze belt... Ik neem de hoorn van de haak en zeg dat ze naar de hel kan lopen.

'O! Bent u het zelf?' Ze klinkt geamuseerd.

'Hoe komt u aan mijn nummer?'

'Dat is vertrouwelijk, vrees ik.'

Verkeerde antwoord. 'Ik hang nu op.'

'Hebt u soms liever dat ik zomaar bij u op de stoep sta?'

'Waag het niet om me te bedreigen!'

Ze zucht, alsof ik degene ben die moeilijk doet. 'Ik wil alleen maar met u praten. Het gaat om uw leven.'

‘Om mijn leven?’

‘Laat me even uitpraten, alstublieft. Ik ben een boek aan het schrijven over bijgeloof in Azië in de twintigste eeuw, of liever over de invloed die de modernisering heeft gehad op de primitieve geloofssystemen in dat deel van de wereld.’

‘Dat lijkt me veel te hoog gegrepen.’

‘Misschien.’ Ze giechelt wezenloos om mij een plezier te doen. ‘Maar waar het om gaat is dit. Toen ik aan mijn research begon, kwam ik zo nu en dan een verwijzing naar u tegen. Positief of negatief, afhankelijk van de schrijver, maar meestal onvriendelijk.’

Probeer ze me uit de tent te lokken? ‘Goed, voor alle duidelijkheid: ik geef geen interviews. Vergeet dat niet door te geven aan uw collega-historici.’

‘Eerlijk gezegd, *madame*, denken de meesten dat u al dood bent.’

Tot mijn verwondering kwetst me dat. ‘Misschien ben ik dat ook wel.’

‘Maar dat heb ik nooit gelooft, geen seconde. Mensen zoals u blijven eindeloos leven.’ Een veelbetekenende stilte. ‘En dus heb ik u opgespoord.’

‘Hoe?’ Mijn nummer is geheim en ik ben erg op mezelf. Ik heb mezelf opzettelijk van de kaart geveegd, jaren geleden. Eeuwen geleden, lijkt het wel.

‘Uit uw afwezigheid blijkt juist dat u er nog bent.’

‘Hou die raadseltjes maar voor u.’

‘Ik heb research gedaan op drie continenten, in de allerbeste bibliotheken. U dook voor het eerst op in een aantal nogal zweverige artikelen tussen 1972 en 1999, meestal als een voetnoot, altijd beschreven als een schimmige achtergrondfiguur. Dat intrigeerde me – en dus wilde ik er meer van weten. In het daaropvolgende jaar wist ik een handjevol verwijzingen te vinden die betrekking op u hadden, maar geloof het of niet: elke keer dat ik er een wilde nazoeken, vond ik alleen een zwart gat. Letterlijk. Bibliotheek na bibliotheek, boek na boek, regel na regel. Op alle drie de continenten. Steeds als ik een bladzijde opsloeg waar uw naam op stond, waren de zinnen helemaal doorgestreept – met zwarte inkt. En als het om een langere passage ging, waren er hele bladzijden uitgescheurd. En dan heb ik het over zeldzame historische documenten in de best beveiligde bibliotheken.’ Ze haalt even adem. ‘Iemand – en die iemand moet flink geobsedeerd zijn – is bezig geweest u uit de geschiedenis te schrappen.’

Ik slik. ‘Uit de geschiedenis schrappen?’

‘Overall. Zelfs online. Wat internet betreft bestaat u niet.’ Ze laat haar stem dalen. ‘Overall waar ik het afgelopen jaar heb gekeken, was u verdwenen. Dus trok ik de conclusie: waarom zou iemand zo zijn best doen om u uit te wissen als u werkelijk dood was?’

Ik heb allang geaccepteerd dat er in de officiële geschiedschrijving van Azië geen spoor van mij bestaat – dat was een deel van de afspraak. Maar verdwijn ik nu ook uit de niet-officiële bronnen?

‘Hoor eens, we moeten echt praten. Onder vier ogen. En we moeten opschieten. De nacht valt al.’

Is dat een waarschuwing? ‘Wie bent u? Wie heeft u gestuurd?’

‘De vraag is eigenlijk: wie bent ú?’

‘Vertelt u eens hoe u me hebt gevonden, mevrouw Maddin.’

‘Niet over de telefoon... Van alle mensen zou u dat toch moeten begrijpen.’ Haar stem wordt zalvender, samenzweerderiger. ‘Alstublieft. Laat me binnen. Ik weet dat ik de enige ben die...’

Ik hang op.

En ik heb dadelijk spijt. Ze is de enige die wát? Ik wacht tot de telefoon weer gaat rinkelen. Als ze zo vasthoudend is als ze beweert, zal ze het zeker opnieuw proberen. Ik wacht. En wacht. En wacht.

Ik blijf de rest van de avond bij de telefoon zitten, met Schumanns ‘Kinderszenen’ zachtjes op de draaitafel om haar telefoontje niet te missen. Dat komt niet; er komt alleen een doffe knoop van angst, die strak trekt in mijn buik.

Eerst het verminkte boek, toen de botsende kraaien, nu dit. En allemaal op dezelfde dag.

Voortekenen. Als mijn leven me iets heeft geleerd, is het wel dat je voortekenen serieus moet nemen. En er is iets vreemds aan haar uitspraak: ‘De nacht valt al.’ Welke academicus zegt nu zoiets? Die meid is geen professor.

Als mijn broer hier was, zou hij zeggen dat dit onheilsgevoel gewoon indigestie was, paranoia als gevolg van cognac plus een halve chocolade-reep op een lege maag. Mijn huisarts zou me berispen voor het eten van de verkeerde dingen en zeggen dat ik de tsunami in mijn kransslagader alleen maar versnel. Maar ze zouden het allebei mis hebben. Ze zijn zo naïef. Er sluipt iets zwarts en giftigs op me af. Ik kan de zure tentakels al bijna ruiken, voel het brandende miasma naar mijn keel grijpen, naar mijn hart, naar mijn ziel. Dat is de dood, zou mijn broer misschien zeggen. Misschien is dat zo. Maar ik heb de dood jarenlang in de ogen geke-

ken en nog nooit de misselijkheid gevoeld die nu in me rondkolkt. Nee, dit is iets veel destructievers dan de dood. Ik bespeur het kwaad. Een verslindende muil van boosaardigheid die me er niet zal laten afkomen met een snel en gelukkig einde.

Ik heb in de loop der jaren vele vijanden gemaakt, zowel onder de levenden als onder de doden, dus het hoeft me niet te verrassen dat er vergeldingspogingen komen. Maar het verrast me wel. Woede, jaloezie, spijt – ik voel ze evenzeer als ieder ander, maar voor het eerst in misschien twintig jaar voel ik nu angst. De angst komt eindelijk terug om me op te eisen, een vrouw van bijna negentig, een schim van haar vroegere ik die, als ik die vreemde vrouw mag geloven, zelfs aan het verdwijnen is uit de geschiedenis.

Ik heb me tientallen jaren zorgen gemaakt over dit moment – over deze afrekening – en nu, lijkt het, is het dan zover.

's Nachts, om zeven minuten over halfdrie, gaat de deurbel. Is zij dat?

Ik gooi het hakmes van de rand van mijn bed en hobbel naar de deur. Maar door het kijkgaatje zie ik niemand staan. Niemand die zichtbaar is, althans.

Als ik bij de deur vandaan loop, beginnen de honden van de burens te blaffen met een ziekelijke angst die me verkilt tot op het bot. Ik weet niet wat erger is: het lage geblaf van de hond van hiernaast of de dwergkeesjes aan het einde van de gang, die tekeergaan als kinderen die in hun bedjes worden gewurgd.

Ik doe alle lampen uit en steek de rode kaars aan – een aandenken van lang geleden, al jaren niet aangeraakt. Als die snel opbrandde, dan wist ik dat er iets niet in de haak was. Vannacht gaat hij als een dolle. De vlammen fakkelen de pit in hooguit vijf minuten af tot niets. Normaal gesproken duurt dat vier uur. Ik sprenkel beenderas over de drempel, alweer een ritueel uit vroeger tijden, en zeg een bezwering op die ik vele manen geleden heb geërd van een oude vriend die er allang niet meer is.

Uiteindelijk ga ik in mijn schommelstoel zitten met mijn mes op mijn knieën.

Op een bepaald moment van de nacht vallen mijn ogen dicht. Als ze weer opengaan, is er beweging in de lucht. Die kille, prikkelende tocht die ik maar al te goed ken.

En inderdaad bespeuren mijn ogen een ongenode gast in het donker. Zijn haar is wit, zijn hemd en broek zijn grafsteengrijs.

Het bezorgt me de rillingen om hem hier te zien, na al die jaren en in deze stad. Dit is de man aan wie ik alles te danken had. Maar waarom hier? Waarom nu? Ik kan niet bedenken wat ik moet zeggen, behalve: 'Wat wil je?'

Net als ontelbare keren hiervoor richt hij zijn holle, slijmerige ogen op mij. Zijn lippen wijken uiteen en onthullen een mondvul smalle, puntige tanden. Nog altijd menselijk, al scheelt het niet veel.

'Je hoort nu bij ons,' sist hij met een dunne stem, droog en slangachtig.

Ik weet wat hij daarmee wil zeggen. Het is geen uitnodiging om tot een club toe te treden.

Voor ik hem kan vervloeken verdwijnt hij al, en met hem de helft van de warmte in de kamer en alle lucht in mijn longen. Ik snak naar adem, wat alleen maar bewijst dat hij ongelijk heeft. Ik hoor niet bij hen. Ik leef nog.

Om negen uur 's morgens gris ik de hoorn van de haak zodra de telefoon de eerste keer overgaat. 'Ja?'

De professor steekt direct van wal, alsof we ons gesprek niet onderbroken hebben. 'Ik wil uw verhaal horen. Ik móét het horen.'

Kippenvel kruipt over mijn armen.

'In ruil daarvoor geef ik u wat u zoekt.'

Mijn hart staat bijna stil. 'Ik zoek niets.'

'U bent op jacht,' zegt ze. 'Dat is nou eenmaal zo.'

'Mevrouw Maddin.' Ik laat een korte stilte vallen om mijn evenwicht te hervinden. 'Waarom bent u zo geïnteresseerd in mijn verhaal?'

Ze denkt een paar tellen na. 'Ik heb altijd al de behoefte gehad om... u weet wel, dieper te graven. Om de waarheid te achterhalen en te beschermen, juist waar de mensen die nooit zouden zoeken. En om onrecht te herstellen.'

Onrecht herstellen? Kan ze dat voor me doen? 'Waar bent u?' vraag ik.

'Ah,' zegt ze, op haar hoede als iemand die de gevaren van de wereld maar al te goed kent. 'Vlakbij.'

De nacht valt al. 'Schiet dan maar op.'

De professor zegt dat ze me zal geven wat ik zoek. Kan ze dat? Ik bedoel, hoe kan ze er iets van weten? Tenzij... En de geest...

Ik neem een kalmeringspil en scharrel wat rond: boterham met Nutella, ondergoed in de was, een glas warme melk en een paar pruimen, en de hele tijd gaat mijn hart van tik-tak-tik. Ik probeer met een dutje

wat krachten op te doen. Tevergeefs. Algauw is het weer nacht.

Ik trek de slaapkamergordijnen open en staar naar buiten. De torenflats om me heen zijn bespikkeld met lichtjes. Kinderen misschien, die via hun computer met onbekenden praten. Die hun zonden opbiechten. Jongeren die waken terwijl hun ouders slapen – daar zit poëzie in, geloof ik, al is de nacht hier nooit echt nacht, althans niet in romantische zin. De hemel is een oranje gloed, het bijproduct van zesduizend wolkenkrabbers en de metropool die zich daaronder uitstrekt, het glinsterende raster van een oneindig elektronisch rijstveld.

In dit deel van de wereld is de duisternis allang uitgeroeid. Sommigen noemen het een verlies, anderen een zegen. Wij zijn met miljoenen, en we wonen in precies dezelfde appartementen onder dezelfde oranje hemel. Ik heb jarenlang gedacht dat deze anonimiteit het beste bolwerk was dat ik me kon wensen.

Maar anonimiteit is niet hetzelfde als vernietiging. Het ene gaat over het heden, het andere over het verleden, en die twee mogen nooit door elkaar worden gehaald.

Je hoort nu bij ons.

Neel Ik leef nog.

Het is onvermijdelijk dat mijn verleden terugkomt. Ik ben een ouderwetse vrouw met een oudtestamenteisch geloof in symmetrie. Wat stijgt, moet weer dalen. Op elke actie volgt een passende tegenovergestelde reactie. Leven om leven, oog om oog, tand om tand.

De professor en de geest. De een zegt dat ik aan het verdwijnen ben, de ander dat ik al aan de andere zijde thuishoor. Twee kanten van dezelfde afgrijselijke medaille.

De professor... zou zij mijn redding kunnen zijn? Zal het me ervoor behoeden om een van hen te worden als ze mijn verhaal doorgeeft?

Ik moet het doen. Een betere kans komt er niet meer.

Ik zoek in de onderrokkenla naar mijn memorecorder – een cadeau-tje aan mezelf nadat ik een saaie, maar desondanks huiveringwekkende Canadese film over de ziekte van Alzheimer had gezien – en stop er nieuwe batterijen en een cassettebandje in. Ik vertrouw erop dat cassettebandjes blijvend zijn. Die laten de woorden nog voortleven als de lucht allang is gestorven. Mijn verhaal zal overleven. Bij wijze van voorbereiding gorgel ik met een ontsmettende keelsiroop: als bescherming tegen rottende leugens.

In de spiegel glimlachen mijn blauwe tanden naar me terug.

Sta me toe de eerste steen te werpen.

Al mijn hele leven lang proberen mensen me uit te wissen, in grote en kleine dingen, openbaar en privé, achteloos of met bewuste, ontzagwekkende boosaardigheid. Al mijn hele leven lang.

Maar ik vertik het om ze te laten winnen. Mij zullen ze niet uitwissen. Ik word geen geest.